

Medische wereld zou interne discipline beter moeten bewaken

Kwakzalver komt nog te makkelijk weg

J.T. Lumeij,
hoofd afdeling Vogels en
Bijzondere dieren, faculteit
Diergeneeskunde, Utrecht

Correspondentieadres:
j.t.lumeij@uu.nl;
c.c.: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling
gemeld.

Kwakzalverij is een stuk makkelijker te bestrijden als medici zelf orde op zaken gaan stellen. Leven zij hun eigen regels beter na en spreken zij elkaar hierop aan, dan zijn veel onverkwikkelijke rechtszaken, onder leiding van niet-medici, te voorkomen.

Een drietal rechtszaken, met opvallende overeenkomsten, zijn het waard om tegen het licht te houden en lering uit te trekken: de Belgisch-Duitse zaak Gorter versus Skepp, de zaak Sikesz versus de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VtdK) in Nederland en de zaak British Chiropractic Association (BCA) versus Singh in Groot-Brittannië.¹

In 2005 publiceerde de Belgische Studiekring voor Kritische Evaluatie van Pseudowetenschap en het Paranormale (Skepp) een kritische beschouwing over Robert Gorter en zijn alternatief centrum voor kankerbehandeling in Keulen. Gorter heeft daarop in 2006 Skepp gedagvaard en eiste onder meer censuur van het artikel. De eis werd door de rechtbank afgewezen, waarna Gorter beroep aantekende.

Eerrovend

Het Hof verwierp de eis dat het volledige artikel van de site zou verdwijnen, maar oordeelde wel dat een aantal passages over de persoon Gorter verwijderd moesten worden omdat ze 'eerrovend' zouden zijn. Het ging vooral om passages waarin de woorden kwak en kwakzalver voorkomen.²

Inmiddels heeft Skepp de tekst aangepast.³ Het valt op dat ook na verwijdering van de gewraakte passages de beschrijving van 'Dr. Robert Gorter en zijn alternatief centrum voor kankerbehandeling' aan duidelijkheid

niets te wensen overlaat. Er lijkt maar één conclusie gerechtvaardigd: ook zonder Robert Gorter een hooggeleerde kwak of een kwakzalver te noemen, valt het 'allegaartje van ongetoetste behandelmethoden' in zijn alternatief centrum onder het begrip kwakzalverij.

Medische claims

In de medische wereld moeten claims voor effectiviteit gesteund worden door publicaties van onderzoek in medische tijdschriften. Medici worden geacht te handelen in overeenstemming met de meest recente wetenschappelijke inzichten. Het propageren van onbewezen behandelmethoden wordt gezien als in strijd met de beginselen van evidence-based medicine. Maar juristen bekijken de wereld blijkbaar vaak op een andere manier. Klaarblijkelijk ongehinderd door kennis van (methoden van) medisch wetenschappelijk onderzoek legt ook in de bovenbeschreven zaak de rechter de bewijslast bij Skepp. In plaats van te kijken naar het ontbreken van onderbouwing van Gorters claims, gebruikt de rechter argumenten die in feite niet relevant zijn voor de beoordeling van de toegepaste behandelmethoden. Het curriculum vitae van Gorter wordt zwaar gewogen: ingeschreven bij de Nederlandse orde van geneesheren, ingeschreven bij de orde van geneesheren in Berlijn als specialist in natuurgeneeskunde en buitengewoon gastprofessor voor antroposofische geneeskunde. Opmerkelijk is enerzijds de erkenning door de rechter dat Gorter 'geen oncoloog is naar de maatstaven van de traditio-

*Ongehinderd door
medische kennis legt de rechter
de bewijslast bij Skepp*

Rechters hechten soms meer waarde aan de figuurlijke, beledigende betekenis van het woord kwakzalver dan aan de primaire medische betekenis.

beeld: ANP Photo

nele westerse geneeskunde', terwijl anderzijds de 'specialisatie in geneeswijzen die in de westerse wereld alternatief worden genoemd maar in andere werelddelen traditioneel zijn' positief wordt beoordeeld. Een opmerkelijk staaltje van politieke correctheid waaruit het onvermogen spreekt om medische claims op hun waarde te beoordelen.

Schizofrene nekwervels

Mevrouw Sikesz werd door de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VtdK) opgenomen in de top 20 van kwakzalvers in de twintigste eeuw. Zij eiste rectificatie, maar de Rechtbank Amsterdam wees de eis op 3 augustus 2005 af. In hoger beroep werden de vorderingen van Sikesz echter toegewezen en mocht de VtdK haar geen kwakzalver meer noemen. De VtdK heeft tegen de uitspraak van het Hof beroep in cassatie ingesteld en de Hoge Raad heeft op 25 mei 2009 de uitspraak van het Hof Amsterdam vernietigd en de zaak verwezen naar het

Hof's Gravenhage. Dat hof zal nu opnieuw moeten beoordelen of de Vereniging onrechtmatig heeft gehandeld door in haar publicaties Sikesz op de lijst van kwakzalvers te zetten. Daarbij zal het opnieuw gaan om een afweging van twee hoogwaardige belangen: dat van Sikesz om niet lichtvaardig te worden blootgesteld aan publicaties die haar eer, goede naam en integriteit aantasten aan de ene kant, en aan de andere kant het belang van de vereniging die het grote publiek wenst te waarschuwen voor wat zij als kwakzalverij beschouwt. Intussen had een patiënt van Sikesz een klacht ingediend bij het tuchtcollege voor de gezondheidszorg. Dit college oordeelde dat Sikesz verwijtbaar heeft gehandeld door haar patiënt een onjuist ziektebeeld aan te praten en in plaats van de patiënt te verwijzen naar een psychiater of psycholoog, haar te behandelen met orthomanele therapie voor een vermeende 'schizofrenie door scheefstand in de nekwervels'. Sikesz werd per 14 juli 2010 met onmiddellijke ingang als arts geschorst uit het BIG-register.

Methoden van de wetenschap

De Engelse natuurkundige en wetenschapsjournalist Simon Singh schreef dat chiropractors zonder een jota aan bewijs vrolijk hun *bogus* (valse) behandelingen toepassen en kreeg van de British Chiropractic Association (BCA) een proces wegens smaad aan zijn broek (zie ook *het artikel* op blz. 2240). Hij verdedigde zich door te zeggen dat het niet ging om de aantasting van de goede naam maar om een gerechtvaardigd commentaar op basis van feiten. De rechter oordeelde echter dat het ging om een bewering en niet om een mening en dat Singh die bewering met feiten had moeten onderbouwen. De rechter was van mening dat het woord *bogus* opzettelijk bedrog impliceert. Singh tekende beroep aan tegen deze uitspraak. Het Hof van Beroep besloot in de zaak BCA versus Singh dat het inderdaad ging om een mening. Een belangrijke en voor de rechterlijke macht opvallende uitspraak was ook dat 'Wetenschappelijke controverses (...) veeleer (...) met de methoden van de wetenschap (moeten worden beslecht) dan met de methoden van rechtszaken'. Op 15 april 2010 heeft de BCA de aanklacht tegen Singh ingetrokken.

Definitie

Het is opvallend dat zowel in de zaak Gorter versus Skepp als in de zaak Sikesz vs. VtdK de rechters soms meer waarde hechten aan de figuurlijke, beledigende betekenis van het

SAMENVATTING

- De bestrijding van medische kwakzalverij is een lastige zaak, zoals onder meer blijkt uit de rechtszaken Gorter versus Skepp, Sickesz versus de Vereniging tegen de Kwakzalverij en British Chiropractic Association versus Singh.
- Het grootste probleem is dat de rechterlijke macht onvoldoende is gekwalificeerd om medische zaken te beoordelen.
- Voorts zijn patiënten als direct belanghebbenden vaak terughoudend bij het indienen van klachten.
- Als medici een strengere discipline binnen de eigen beroepsgroep zouden handhaven, dan kunnen rechters geen ruimte bieden aan kwakzalvers.

Wetenschappelijke verenigingen moeten zich uitspreken over kwakzalverij

woord kwakzalver dan aan de primaire medische betekenis die door Skepp en de VtdK expliciet en bovendien in een medische context wordt gehanteerd. De definitie van kwakzalverij zoals door de VtdK gehanteerd en waarvan de Hoge Raad in de zaak Sickesz versus de VtdK heeft geoordeeld dat de VtdK zich rechtens

ervan bedient, luidt: Kwakzalverij is elk beroepsmatig handelen dan wel het verlenen van raad of bijstand in relatie tot de gezondheidstoestand van mens of dier dat niet gefundeerd is op toetsbare logische dan wel empirisch

houdbare hypothesen en theorieën, dat actief onder het publiek wordt verspreid, zonder dat toetsing binnen de beroepsgroep op effectiviteit en veiligheid heeft plaatsgevonden, en dat veelal zonder overleg met medebehandelaars wordt toegepast.

De VtdK stelt voorts nadrukkelijk dat de term 'kwakzalver' of 'kwakzalverij' niet noodzakelijk een beschuldiging van kwade trouw of oplichting inhoudt.

Orde op zaken

Als de medici zelf orde op zaken zouden stellen in plaats van uitspraken over medische zaken over te laten aan niet medisch geschoolde juristen, dan hoefden rechters geen woordenboeken te raadplegen om te besluiten of iets kwakzalverij is of niet. Medici zouden dan ook een strengere interne discipline binnen de eigen beroepsgroep moeten handhaven, waarbij men elkaar gemakkelijker en vaker dan nu zou aanspreken op disfunctioneren of afwijken van de professionele standaarden. De KNMG heeft al vrij vergaande gedragsregels betreffende alternatieve behandelwijzen door artsen. Die regels moeten goed worden nageleefd en vaker

worden beproefd in klachtenprocedures. Dan kan de buitenwereld zien wat de beroepsgroep acceptabele geneeskunde vindt. Het wordt dan voor rechters erg moeilijk om nog ruimte te maken voor aberrante behandelaars. De verenigingsrechtspraak van de KNMG stelt niet veel meer voor, maar die kan zonder veel moeite meer leven worden ingeblazen. Daarnaast zouden de medisch-wetenschappelijke verenigingen zich vaker moeten uitspreken over kwakzalverij voor zover die zich voordoet op hun respectieve deskundigheidsgebieden. Bijvoorbeeld de oncologen over moermandieet of dendritische celtherapie, de neurologen over zogenaamde stamcellen bij MS en ALS of acupunctuur bij neuropathieën, de orthopeden over chiropraxie en craniosacraaltherapie.

Patiënten

Ook voor patiënten, dikwijls direct belanghebbenden, is de gang naar de rechter een bezwaarlijke procedure. Vaak zijn zij aanhangers van alternatieve behandelmethoden en zullen daarom hun alternatieve behandelaars niet snel afvallen, en alleen dan als er schadelijke gevolgen van de behandeling zijn opgetreden. Voorts kunnen de slachtoffers zich geïntimideerd voelen en durven ze om die reden geen klacht in te dienen. Nabestaanden van overleden slachtoffers vinden het verlies al erg genoeg en zien op tegen energie-, tijd- en geldverslindende procedures.

In de volksmond

In alle boven beschreven processen werd de gang naar de rechter door de in opspraak gekomen partij in gang gezet door het gebruik van pejoratieven. Hoewel de gebruikte termen (kwakzalver, *bogus*) na kostbare procedures in sommige processen toch gerechtvaardigd bleken, kan een rechter oordelen dat dergelijke termen in de volksmond worden geassocieerd met oplichting en bedrog en dat zolang dergelijke strafbare feiten niet zijn bewezen het voor de betreffende persoon onnodig grievend is. Hieruit kunnen Skepp en de VtdK lering trekken ten aanzien van de woordkeuze bij het streven naar het maximaal aan de kaak stellen van medische kwakzalverij met minimale juridische schade.

De literatuurverwijzingen en meer MC-artikelen over de genoemde rechtszaken vindt u bij dit artikel op www.medischcontact.nl.

Referenties

1. zie www.kwakzalverij.nl
2. <http://www.kanker-actueel.nl/images/gorter-skepp.pdf>
3. zie <http://skepp.be/artikels/pseudo-wetenschap/alternatieve-onbewezen-behandelingen/proces-skepp-vs-gorter-follow/dr-rob>